

Köpings kyrka

Ny larmanläggning

Antikvarisk rapport

Innerstaden 1:31
Köpings socken
Köpings kommun
Västmanland

Tobias Mårud

Köpings kyrka

Ny larmanläggning

Antikvarisk rapport

Innerstaden 1:31
Köpings socken
Köpings kommun
Västmanland

Tobias Mårud

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2014

Omslagsfoto: Köpings kyrka avbildad i "Ny Illustrerad Tidning" år 1886. Källa: ATA.

Fotografier är tagna av Tobias Mårud, Stiftelsen Kulturmiljövård, om ingen annan källa är angiven.

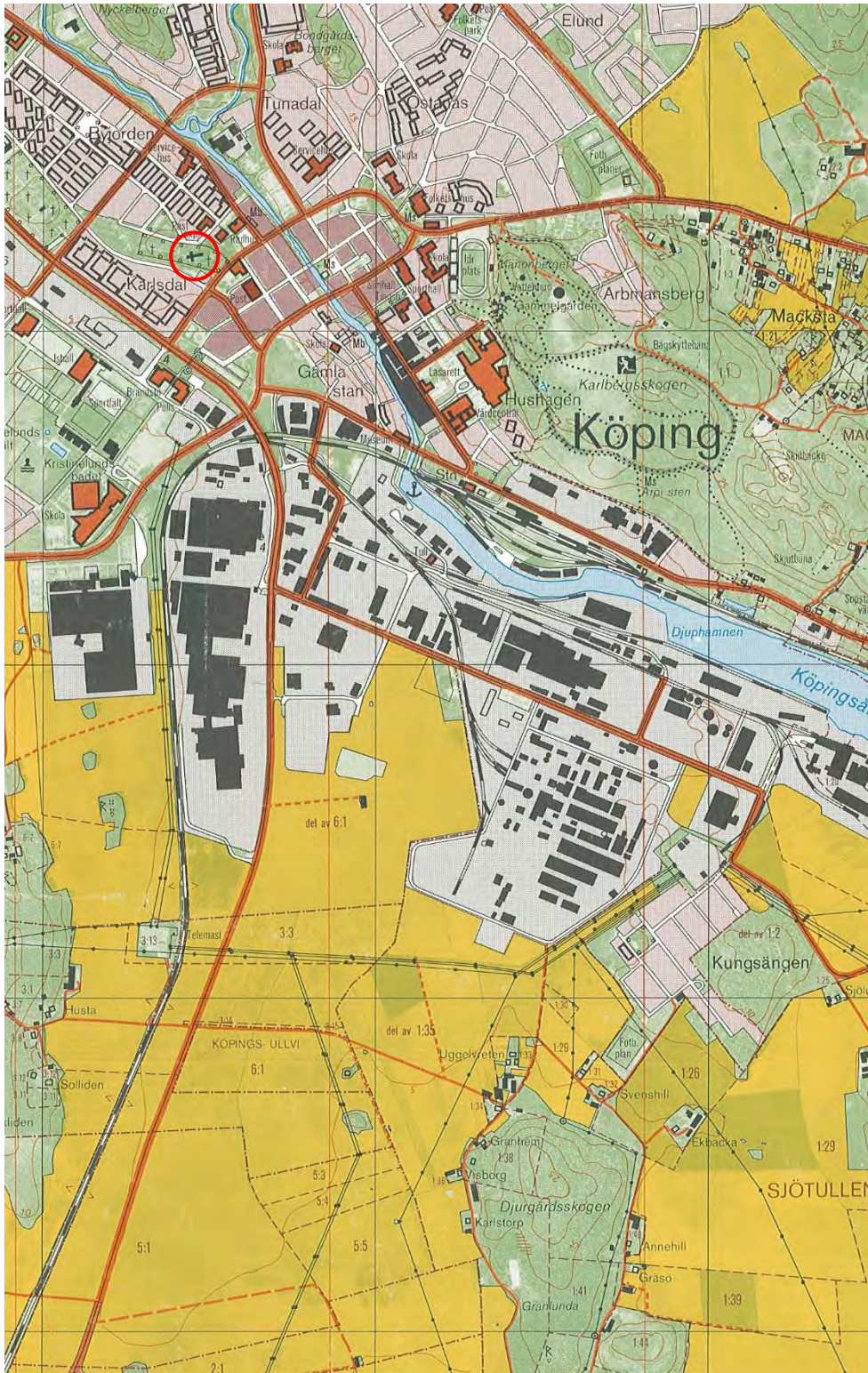
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-287-6

Tryck: Just Nu, Västerås 2014.

Innehåll

Inledning.....	5
Bakgrund	5
Historik.....	5
Genomförande	7
Antikvarisk diskussion.....	10
Referenser.....	12
Kart- och arkivmaterial	12
Otryckta källor.....	12
Litteratur.....	12
Tekniska och administrativa uppgifter	12

Figur 1. Köpings kyrka, markerat med en ring. Utdrag ur ekonomiska kartan 65F 9f. Skala 1:20 000.

Inledning

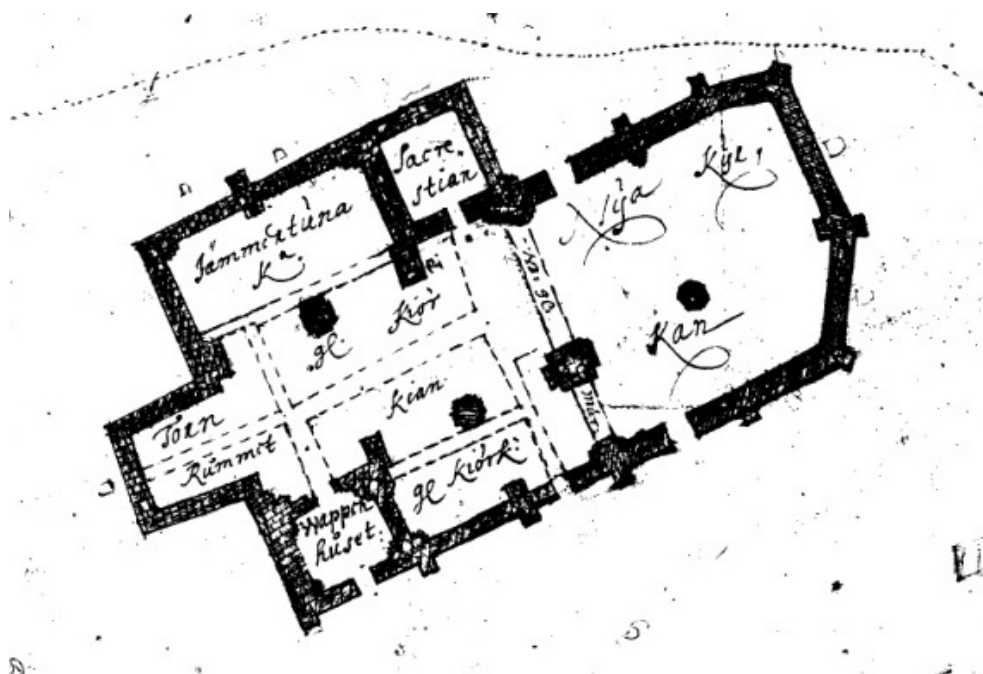
Under 2013 har säkerhetsanläggningen i Köpings kyrka uppgraderats. Arbetet har främst gällt brand- och inbrottskydd, efter förslag från ANS Säkerhet AB. Tillstånd till arbetet gavs av Länsstyrelsen 2012-11-06 med dnr: 433-5373-12. Stiftelsen Kulturmiljövård har medverkat som antikvarier på uppdrag av Köpings kyrkliga samfällighet.

Bakgrund

Köpings kyrka har tidigare saknat automatiskt brandlarm och inbrottslarm. Samtidigt har det mekaniska inbrottskyddet varit bristande. Skyddsnivån tillgodosåg inte den hotbild som fanns för Köpings kyrka varför beslut om åtgärder ansågs väl motiverade.

Historik

På platsen för nuvarande Köpings kyrka uppförde Köpings landsförsamling, troligen under 1300-talet, ursprungligen Jämmertuna kyrka. Efter en brand 1437 återuppbyggdes och utvidgades kyrkan i två steg, för att upplåtas åt både lands- och stadsförsamlingarna. Den tidigare enskeppiga kyrkan blev treskeppig och integrerade i byggnaden fanns vapenhus i sydväst, sakristia i nordost och i väster ett lågt torn. Kyrkklockorna hängde i en fristående stapel. Till de inventarier som anskaffades vid denna tid hör altarskåpet och dopfunten. Murverk från den kyrkan finns kvar i dagens yttermur mot nordväst och i västra innermuren. Återuppbyggnaden lär ha varit avslutad omkring 1450 och den andra utvidgningen år 1500.

Figur 2. Situationsplan från 1691 som visar en tänkt utökning av kyrkan. Den kom dock att ändras till fullbredd även i utbyggnadens norra del. Observera markeringen för Jämmertuna kyrka. Källa: ATA.

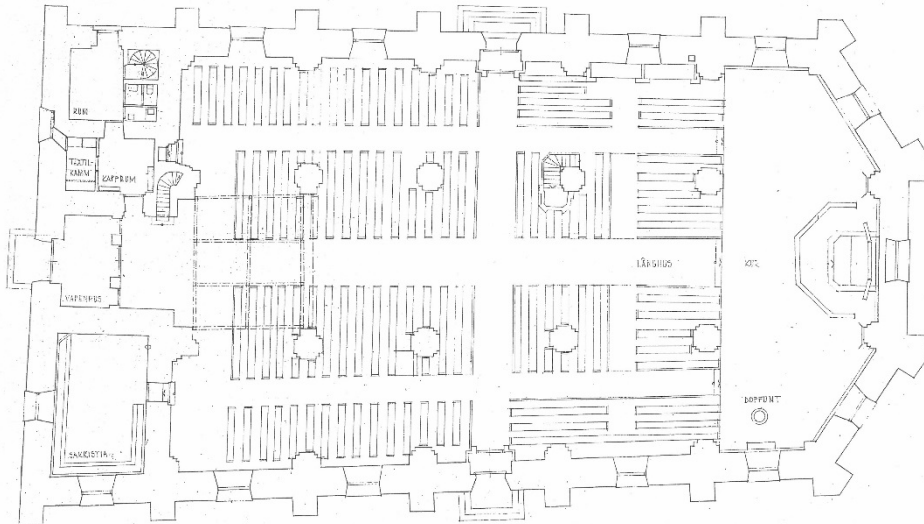
Under 1600-talet höjdes tornet och en utbyggnad av kyrkan inleddes. Arbetet avstannade men efter att kung Karl XI engagerade sig i bygget och kopplade in arkitekt Nicodemus Tessin d y tog det åter fart och 1702 färdigställdes Sakristian och året därpå var långhuset välvt och utvidgat med två travéer. Mitt på norra och södra långsidorna upptogs portaler, i vilka sattes de alltjämt befintliga ekportarna. Även dagens fönsteröppningar tillkom, dock har själva fönstren blivit utbytta sedan dess. I tidens anda byggdes ett spåntäckt säteritak med italian. Kyrkan återinvigdes 1706. Dagens uttryck fick kyrkan slutligen efter att 1626 års tornspira revs och tornet byggdes på med en klockvåning under åren 1734-41 och kröntes med en rikt utsirad, kopparklädd spira.

Figur 3. Köpings kyrka avbildad på 1750-talet av Olof Gran. Källa ATA.

Invändigt präglas ännu kyrkorummet av den omgestaltning som skedde år 1880 under ledning av arkitekt J F Åbom. Då tillkom bland annat nya fönsterbågar av gjutjärn, tillverkade vid Köpings mekaniska verkstad, de tidigare åhörarläktarna revs, den slutna bänkinredningen ersattes med öppna bänkkvarter med gavlar utformade i nygotik. I gångar och kor lades nya golv av kalksten och innanför ingångarna byggdes vindfång med höga dubbeldörrar.

Mellan åren 1954 och 1974 restaurerades och moderniserades kyrkan i flera steg såväl invändigt som utvändigt. Behovsanpassningen av kyrkans lokaler har sedan i viss mån fortsatt när behov har funnits.

Figur 4. Situationsplan, troligen upprättad 1966. Källa: ATA.

Genomförande

Inbrottslarm:

Inbrottslarmet redovisas av säkerhetsskäl inte i detalj.

Skyddet som helhet är av Klass 2 med indraget skalskydd. Två typer av detektorer har använts, den ena av mer traditionell typ den andra med avkänning i såväl volym som korridor. Befintliga kabelvägar har delvis kunnat utnyttjas, dels under brädgolvet, dels i äldre rör. Golvbrädor i sidoskeppen lossades försiktigt för att kunna lägga ned kabel i utrymmet därunder, därefter återmonterades golvbrädorna. Ett system av äldre rör är draget under stenplattorna i sidoskeppen, dessa kunde i viss mån återanvändas. Där befintliga kabelvägar inte kunde utnyttjas gjordes kabeldragning i nya plaströr vilka monterades så att de upplevdes minst iögonfallande. Normalt i skarv mellan golv och vägg eller exempelvis mellan vindfång och långhusvägg, men även över vägg i icke publika utrymmen. Dragning av kabel in till sakristian byggdes delvis in, tillsammans med befintliga kablar, med en plastlåda.

Bild 1. Två typer av rörelsedetektorer.

Bild 2. Entrédörrar är larmade.

Bild 3. Brytare monterade på entrédörrar.

Bild 4. Den tidigare vita plastlisten på nedre sättsteget till koret har målats in i kulör mot kalkstenstrappan.

Bild 5. Exempel på dragning av rör för kablage, i skarv mellan golv och vägg.

Bild 6. Här i skarv mellan vindfång och långbusvägg.

Brandlarm:

Den nya brandlarmanläggningen är trådbunden. Befintliga kabelvägar har delvis kunnat utnyttjas, detta gäller främst öppningar i valven. Ny kabel har framför allt dragits i tornet, på vinden och i trapphuset. Nya håltagningar utfördes i sakristians valv samt, utan samråd, i valvet ovanför orgelläktaren och i valvet ovanför tornrummet.

Branddetektorer är uppsatta i tornets första, andra, tredje, fjärde, femte, sjätte och sjunde plan. På tredje och femte planet sitter dubbla detektorer och på andra och femte planet sitter även sirener. På vinden sitter sammanlagt tolv branddetektorer samt en siren. Det sitter även en branddetektor i taket på trapphuset upp till vinden. En trappa upp – i valvet ovanför orgelläktaren, i tornrummet samt i museet sitter en branddetektor i vart utrymme.

I kyrkorummet sitter en branddetektor i varje valv, med undantag av korets centrala valv, sammanlagt fjorton stycken, tretton om man räknar bort den redan nämnda detektorn ovanför orgelläktaren. Branddetektorerna inne i kyrkorummet har fästs i takkronornas pendlar, med undantag av valvet ovanför orgelläktaren där ingen takkrona finns. I kyrkorummet finns även adressenhet, larmknapp och manöverpanel. Manöverpanelen sitter i ett för ändamålet utformat skåp på västra sidan av vindfånget vid norra entrén, skåpet innehåller brandförsvarstabla och manöverapparat för inbrottslarmet.

På bottenplanet finns vidare en branddetektor i varje övrigt utrymme; sakristia, vapenhus, brudkammare, hall utanför brudkammare, wc utrymme i hall, handikapp-wc i anslutning till brudkammare, i utrymmet under orgelläktaren samt två i förrådet intill

hallen utanför brudkammaren. I Brudkammaren finns vidare en siren och i kyrkorummet finns fyra sirener varav en är kopplad till blyxtljus.

I källarplanets två utrymmen, ”snickarbo” och källarutrymme med elcentral finns en branddetektor i vardera utrymmet. Centralen för brandlarmet är placerat i trapphuset i anslutning till källarutrymmet.

För uppsättning av rökdetektorer och framtida underhåll av dessa har en gångbro med staket byggts på kyrkvinden. Den är placerad på takstommens mellersta ”etage”. Ytterligare två plattformar (en tredje, äldre, finns redan) kommer att byggas på översta ”etaget”, under rökdetektorerna. Gångbron har uppförts med mycket god varsamhetsaspekt och fästs på så få ställen som möjligt i befintlig stomme. Även elen har fästs så lite som möjligt i takstommen, bl.a. har luftlinor spänts mellan valven.

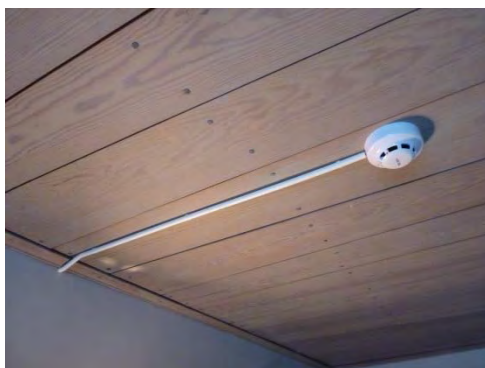

Bild 7. Detektor monterad i tak i Brudkammaren (ej enligt samråd).

Bild 8. Detektor monterad i valv innanför västra entrén.

Bild 9. Kablage till detektorerna i kyrkorummet är normalt draget i befintliga hål för pendlarna.

Bild 10. I sakristians valv utfördes ny håltagning, 8mm i diameter + 2 skruvar, en bit ned i valvet.

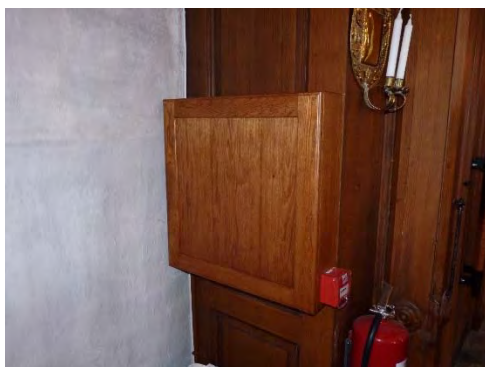

Bild 11. Nyttillverkat skåp för manöverpanel m.m.

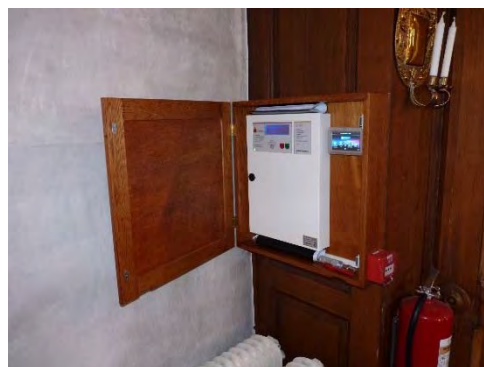

Bild 12. Dito med öppen lucka.

Bild 13. Kabeln till detektorn under orgelläktaren färgades in i kulör enligt RAL-kod 8001. Om möjligt färgas även detektorn in i samma kulör. Foto: Liza Skanser, Stiftelsen Kulturmiljövård.

Bild 14. Siren, denna under orgelläktaren.

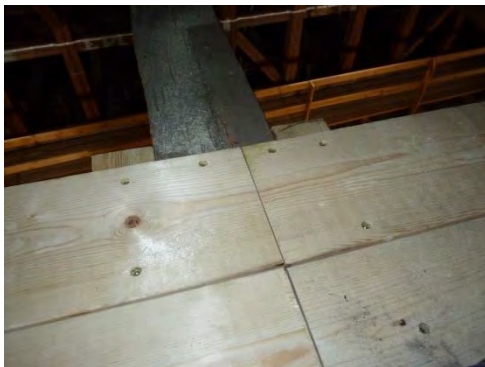

Bild 15. Gångbron på kyrkvinden har fästs på så få ställen som möjligt i den äldre stommen.

Bild 16. Staketet bidrar till att gångbron kan upplevas skrymmande.

Bild 17. Detektor fäst i mellersta delen av det övre takfallet.

Bild 18. Exempel på luftlina mellan valven, fäst i en stående bräda.

Antikvarisk diskussion

Länsstyrelsens beslut angav att inga håltagningar fick utföras i valven. Efter noggrant övervägande togs dock efter samråd med länsstyrelsen beslutet att tillåta håltagning i sakristians valv, 8 mm i diameter, för kabel till rökdetektor. Ursprungligen fanns viljan att ta upp ett hål även i korvalvet, detta behövdes dock inte då detektorerna i sidoskeppens angränsande valv täcker upp även koret.

Ytterligare två håltagningar har gjorts; i valvet över orgelläktaren samt i valvet över tornrummet, detta utan samråd eller godkännande från länsstyrelse eller antikvarie. Utöver dessa avsteg har kabel dragits över taket i brudkammaren istället för att läggas i

bjälklag som var överenskommet. De misspydande kablarna längs väggen norr om sakristian skulle byggas in i en låg trälåda, den utfördes istället av plast. Färgen är avvikande från såväl vägg som läktarpelare. Skruvarna som krävs för konstruktionen är misspydande och konstruktionen upplevs klumpig. Lådans kulör ska åtgärdas i efterhand, färgas in efter vägg och pelare, varvid synliga skruvar även målas in eller på annat sätt görs mindre framträdande. Portarna har försetts med extra låsanordningar samt förändringar av befintliga låsanordningar, detta utan samråd med antikvarie eller länsstyrelse vilket strider mot länsstyrelsens beslut.

Den nya gångbron på vinden har uppförts med mycket god varsamhetsaspekt, endast ett fåtal fästpunkter i befintlig stomme har krävts – då i första hand för staketens överläggare. Gångbron kan dock upplevas något skrymmande.

Bild 19. Inklädnad av kablar längs väggen norr om sakristian.

Bild 20. Samma konstruktion kring basen av orgelläktarens ena pelare.

Bild 21. Håltagning i befintlig låskonstruktion.

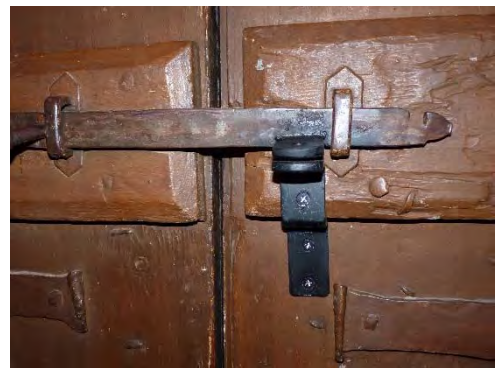

Bild 22. Tillägg har svetsats på befintlig låskonstruktion.

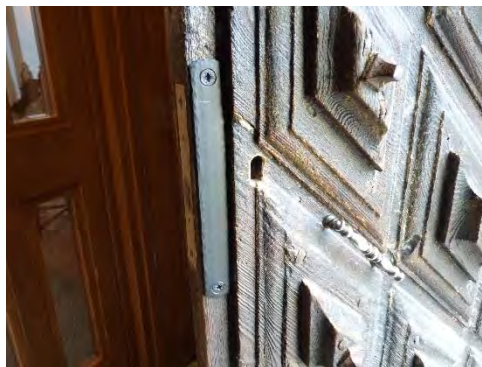

Bild 23. Nytt brytbleck på ytterdörr.

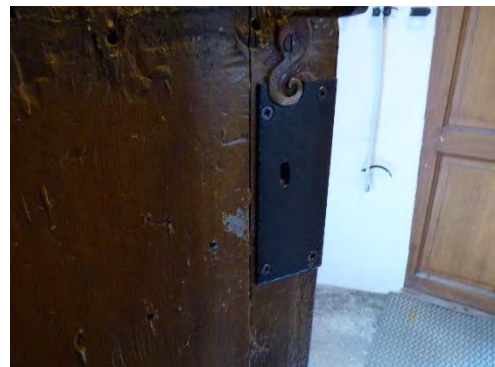

Bild 24. Ny invändig förstärkning på ytterdörr.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Antikvarisk-topografiska arkivet

Otryckta källor

Hammarskiöld, Rolf. Karakterisering av Köpings kyrka. Västerås, 2004.

Litteratur

Österberg, K J: Medeltidsminnen i Köping, s 65-86. Köping, 1943.

Tekniska och administrativa uppgifter

Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:	13022
Länsstyrelsen dnr:	433-5373-12
Fastighetsbeteckning:	Innerstaden 1:31
Landskap:	Västmanland
Län:	Västmanlands län
Socken:	Köping
Beställare:	Köpings kyrkliga samfällighet
Entreprenörer:	Arne Nilsson ANS Säkerhet AB Jan-Owe Hall Nokas Hans Eskilssons El AB LJ Byggteam AB
Antikvarisk medverkan:	Tobias Mårud Stiftelsen Kulturmiljövård Stora gatan 41 722 12 Västerås

